

^HYARGILAMANIN YENİLENMESİ YOLUNA TEKRAR BAŞVURMA YASAĞI

*Dr. Mert NAMLI**

GİRİŞ

Bir hükme karşı yargılamanın yenilenmesi talebinin ileri sürülmesi üzerine mahkeme, dava şartlarını ve ileri sürülen yargılamanın yenilenmesi sebebinin mevcudiyetini inceleyecek ve bu sebebin mevcut olduğunu tespit ederse, talebi kabul ederek kural olarak¹ yeniden yargılama yapacaktır². Bizim bu süreç bakımından irdeleme konusu yapacağımız husus, hakkında daha önce yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmuş hüküm, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ve talebin kabul edilmesi

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı, e-mail: mnamli@istanbul.edu.tr

¹ HUMK m. 450/II'de bu kurala üç istisna getirilmiştir. Buna göre, davanın vekil veya mümessil olmayan kimselerin huzurunda görülmüş ve hükme bağlanmış olması (HUMK m. 445/8), davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş veya karara katılmış olması (HUMK m. 445/9) ile bir dava sonucunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada öncekine aykırı bir hüküm verilmiş olup da bunun da kesinleşmiş olması (HUMK m. 445/10) hâllerinde yeniden yargılama yapılmayacak ve ilk hükmün iptal edilmesiyle yetinilecektir. HMK'da ise iki istisna korunmuş ancak davaya bakması yasak olan ya da hakkındaki ret talebi merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermiş veya karara katılmış olması hâli istisnalar arasından çıkarılmıştır. Böylece bu durumda ilk hükmün iptaliyle yetinilmeyecek, yeniden yargılama yapılması gerekecektir.

² Yargılamanın yenilenmesi davasının iki safhada mı yoksa üç safhada mı inceleneceği hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmekte olup, Yargıtay'ın iki görüş doğrultusunda da verdiği kararlar mevcuttur. Konunun detayları için hepsi yerine bkz. Mert **Namli**, Türk ve Fransız Medenî Usul Hukuku'nda Yargılamanın Yenilenmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2014, s. 447-450.

üzerine yapılacak yeniden yargılama sonucunda verilecek hüküm hakkında yeniden yargılamanın yenilenmesi talebinin ileri sürülüp sürülemeyeceğidir.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun (HUMK)³ mehazı niteliğindeki Eski Neuchâtel Medeni Usul Kanunu'nun (Eski Neuchâtel CPC)⁴ 412. maddesi, yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurulmasını şu ifâdelerle yasaklamıştır:

“Şu hâllerde yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilemeyecektir:

- *Daha önce hakkında bu yola başvurulmuş karara karşı,*
- *Yargılamanın yenilenmesi talebi hakkındaki karara karşı*
- *Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulü hâlinde, uyuşmazlığın esası hakkında verilecek yeni hükme karşı.”*

Aynı yasak, HUMK m. 452'de düzenlenmiş olup, burada kanunkoyucu, *“iadei muhakeme üzerine verilen karar aleyhine iadei muhakeme olunamaz. Bu karar ancak kaabil-i temyizdir”* şeklinde bir hüküm sevk etmiştir. Görüldüğü gibi mehaz kanundaki hüküm aktarılırken yasak korunmuş, ancak maddenin lâfzı farklılaştırılmıştır⁵.

³ RG, 2-3-4.07.1927, S. 622, 623, 624.

⁴ Eski Neuchâtel Medenî Usûl Kanunu 07.04.1925 tarihli. Neuchâtel Kantonu, 30.09.1991 tarihinde yeni bir Medenî Usûl Kanunu kabul etmiştir.

⁵ Yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı, bugüne dek hazırlanan Medenî Usûl Kanunu Tasarıları'nın da tamamında yer bulmuştur. Öyle ki 1948 Tasarısı'nın 584. maddesinde, *“yargılamanın iadesi davası üzerine verilen karar temyiz olunabilir. Fakat bunlar hakkında yargılamanın iadesi istenemez”* şeklinde bir hüküm sevk edilmiştir.

1952 Tasarısı'nın 611. maddesi de neredeyse aynıdır: *“Yargılamanın iadesi davası üzerine verilen karar aleyhine kanun yollarına müracaat olunabilir. Fakat bunlar hakkında yargılamanın iadesi istenemez.”*

1955 Tasarısı'nın 584. maddesi, 1952 Tasarısı'nın 611. maddesi ile aynı olup, yalnızca madde metninde “yargılamanın iadesi” yerine “muhakemenin iadesi” terimi kullanılmıştır.

1959 Tasarısı'nın 551. maddesinde aynı yasak şu şekilde düzenlenmiştir: *“Muhakemenin iadesi davası üzerine verilen karar aleyhine kanun yollarına müracaat olunabilir. İadei muhakeme davası üzerine esas hakkında verilen hükümler aleyhine iadei muhakeme istenemez.”*

26.09.2004 tarih ve 5236 sayılı Kanun'un⁶ 17. maddesi ile, HUMK m. 452'nin ikinci cümlesinde yer alan “*bu karar ancak kaabil-i temyizdir*” ifâdesi, “*bu karara karşı kanun yolları açıktır*” şeklinde değiştirilmiştir.

12.01.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK)⁷ ise, HUMK m. 452'ye tekabül eden bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu karşılaştırma, ilk bakışta, HUMK m. 452'de düzenlenen “*yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı*”nın HMK'da terk edildiği izlenimini uyandırabilecektir. Buna karşılık HMK m. 380'in madde gerekçesinin son paragrafında, “*HUMK m. 452'deki hükmün kesin hükmün tabii bir sonucu olduğu gerekçesiyle HMK'da yer bu hükme yer verilmediği*” ifâde edilmiştir⁸. Görüldüğü gibi kanunkoyucu burada, HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın terk edilmediği, yalnızca bu yasağın kesin hükmün tabii bir sonucundan ibâret olduğunu ve bu nedenle de böyle bir hükme yer verilmesine gerek duyulmadığını açıklamaktadır.

Bu makalede, iki temel husus ele alınacaktır. Bunlardan ilki, HUMK'un kanun yollarına ilişkin hükümlerinin hâlen yürürlükte olduğu gözönüne alınarak, HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın kapsamının belirlenmesidir. İkinci olarak, yukarıda yer verilen gerekçeye şüpheyile yaklaşılmak suretiyle, HUMK m. 452'de yer alan düzenlemenin “kesin hükmün tabii bir sonucu” olup olmadığı irdelenecektir. Bu bağlamda ilk bölümde, mehaz Kanun ve

1971 Tasarısı'nın “iadenin yeniden istenememesi” kenar başlıklı 487. maddesi şu hükmü içermektedir: “*Yargılamanın iadesi davası sonunda verilen hükme karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yargılamanın iadesi isteğinin kabulü ile yeniden verilen hüküm hakkında yargılamanın iadesi istenemez.*” Madde gerekçesinde de yasağın kapsamı bir açıklamayla pekiştirilmiş ve yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulü üzerine verilecek yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağı açıkça belirtilmiştir.

1993 Tasarısı'nın 344. maddesi ise şu şekildedir: “*Yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen karara karşı yargılamanın yenilenmesi istenemez. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir.*”

⁶ RG, 07.10.2004, S. 25606.

⁷ RG, 04.02.2011, S. 27836.

⁸ Madde gerekçesinin tam metni şu şekildedir: “*(...) 1086 sayılı Kanununun 452 nci maddesi hükmü, kesin hükmün tabii bir sonucu olup, temyize ilişkin kural da yargılamanın iadesi davasının diğer davalardan bir farklılaşmasının bulunmaması nedeniyle bu Tasarıda yer almamıştır.*”

onun etkisi altında bulunduğu Fransız Hukuku'nda böyle bir yasağın mevcut olup olmadığı ele alınacaktır. İkinci bölümde, doktrinde ileri sürülen farklı görüşler çerçevesinde HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın kapsamı tespit edilecektir. Üçüncü bölümde ise, “kesin hüküm” gerekçesinin bizi HUMK m. 452'de düzenlenen yasakla aynı sonuçlara ulaştırmasının mümkün olup olamayacağı sorgulanacaktır.

I. KARŞILAŞTIRMALI HUKUK'TAKİ DURUM

A. Fransız Hukuku'nda

HUMK m. 452'de düzenlenen yasak, mehz Eski Neuchâtel Medeni Usul Kanunu'nun 412. maddesinde de farklı ifâdelerle de olsa yer almaktaydı. Bu kanunun Fransız etkisi altında bulunduğu gerçeği⁹ gözönüne alınırsa, bu yasağın kökeninin Fransız Hukuku'nda aranması doğru bir tutum olacaktır. Gerçekten de HUMK m. 452 ve Eski Neuchâtel CPC m. 412'de düzenlenen yasağın kökeni, 1667 Emirnâmesi'nde¹⁰ vücut bulan “*requête civile sur requête civile ne vaut*” (*requête civile üzerine requête civile olmaz*) kuralına dayanmaktadır. Bu kural, Eski Fransız Medeni Usul Kanunu'nun (Eski Fransız CPC)¹¹ 503. maddesinde de somutlaşmıştır. Öyle ki söz konusu madde uyarınca, hiçbir taraf, hakkında daha önce bu yola başvurulmuş karara, yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine ilişkin karara ve yeniden yargılama sonucunda verilen karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuramayacaktır.

Fransız kanunkoyucunun böyle bir yasağı kabul etmesinin arka planında bulunan gerekçe, kararı etkileyebilecek bozuklukların keşfedilerek bertaraf edilmesi amacıyla her türlü hukuki imkana başvurulduktan sonra, davaya bir nokta konulması ve böylece kötünietli kişilerin yargılamanın

⁹ François **Bohnet**, Code De Procédure Civile Neuchâtelois, Helbing&Lichtenhahn, Basel, 2003, s. V.

¹⁰ XIV. Louis tarafından yayımlanan 1667 Emirnâmesi'nde kralın amaçlarından biri de medenî yargıyı bir bütün hâlinde düzenlemek idi. Bu çerçevede Emirnâme'de medenî yargıya ilişkin 502 madde sevk edilmiş olup, burada yer verilen temel ilkeler bugün dahi Fransız Medenî Usûl Hukuku'nun temelini teşkil etmektedirler.

¹¹ Eski Fransız Medenî Usûl Kanunu, 14.04.1806 tarihli olup “*Code Napoléonien*” (Napolyon Kanunu) olarak anılmaktadır.

yenilenmesi yoluna başvurmak suretiyle bir davayı birden fazla kez canlandırmasının önüne geçilmesi ihtiyacı olarak açıklanmaktadır¹². Böylece bu yasağın kabul edilmesi suretiyle yargılamanın yenilenmesine, “ilk kullanılışında tüketilen” bir kanun yolu niteliği kazandırılmıştır¹³.

Eski Fransız CPC m. 503'te üçlü yasak söz konusudur. Buna göre, (a) hakkında daha önce yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru hâkimine karşı, (b) yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi kararına karşı ve nihâyet (c) yeniden yargılama sonucunda verilecek yeni karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkün olmayacaktır. Bu çerçevede, hakkında daha önce bu yola başvurulmuş hükme karşı, farklı bir sebebe dayanılarak dahi yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamayacaktır¹⁴. Fransız Hukuku'nda yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı nedeniyle zarara uğrayan bireyin, bu zararını, tazminat davası yoluyla telâfi edebileceği kabul edilmektedir¹⁵. Ayrıca burada yasak, yargılamanın yenilenmesi için söz konusudur ve bu nedenle de yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ile yeniden yargılama üzerine verilecek hükme karşı temyiz yoluna başvurulabilecektir¹⁶.

Eski Fransız CPC m. 503'ün lafzında yer alan “hiçbir taraf” (*aucune partie*) ibaresi, yasağın subjektif sınırlarının belirlenmesi noktasında belirsizliğe yol açabilecek niteliktedir. Öyle ki bu ibare, yasağın “her iki taraf” için de geçerli olacağı izlenimini vermektedir. Buna karşılık doktrinde, yasa-

¹² Joseph-Edouard **Boitard**/Gabriel **Colmet-Daage**/Ernest **Désiré Glasson**, *Leçons De Procédure Civile*, t. II, 15. Éd., Paris 1890, s. 181; Eugène **Garsonnet**/Charles **César-Bru**, *Traité Théorique et Pratique De Procédure*, t. VI, 2. Éd., Paris 1902, s. 502; André **Joly**, *Cours Elémentaires De Procédure Civile et Voies d'Exécution*, t. I, Sirey, Paris 1969, no: 213; Philippe **Schweizer**, *Le Recours En Révision*, Staempfli&CIE SA, Bern 1985, s. 183.

¹³ Gérard **Cornu**/Jean **Foyer**, *Procédure Civile*, 3. Éd., PUF, Paris 1996, s. 480.

¹⁴ Albert **Tissier**/Alcide **Darras**/Henry **Louiche-Desfontaines**, *Code De Procédure Civile* t. II, Paris 1901, s. 392; Ernest **Glasson**/Albert **Tissier**/René **Morel**, *Traité Théorique et Pratique D'Organisation Judiciaire De Compétence et De Procédure Civile*, t. III, 3. Éd., Sirey, Paris 1929, s. 445.

¹⁵ **Glasson/Tissier/Morel**, t. III, s. 446.

¹⁶ **Boitard/Colmet-Daage/Glasson**, t. II, s. 182.

ğın yalnızca “aynı taraf” için uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir¹⁷. Çünkü aksi takdirde, taraflardan biri, kendi hilesiyle etkilediği bir hükme karşı hızlı bir şekilde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmak suretiyle, diğer tarafın yargılamanın yenilenmesi başvurma hakkını kolaylıkla bertaraf edebilecek olup, bunun da yasağın kabul edilme gerekçesiyle örtüşmeyeceği açıktır¹⁸. O hâlde söz konusu yasak, yalnızca daha önce yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunan taraf bakımından geçerli olacak; diğer taraf ise bu üçlü yasaktan etkilenmeyecek ve yasak kapsamındaki kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilecektir¹⁹. Bu noktada ayrıca belirtilmelidir ki diğer taraf, daha önce hakkında bu yola başvurulmuş hükme karşı, ancak bir başka sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi talep edebilecektir; zira aksi takdirde, yani aynı sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi talep etmesi hâlinde, bu talebi “kesin hüküm” nedeniyle reddedilecektir²⁰.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı, Yeni Fransız Medenî Usûl Kanunu’nda (Yeni Fransız CPC)²¹ da yer bulmuştur. Yeni Fransız CPC m. 603/1’e göre taraflar, daha önce hakkında yargılamanın yenilenmesine başvurdukları bir hükme karşı, sonradan öğrendikleri bir sebebe dayanmadıkça, tekrar yargılamanın yenilenmesine başvuramayacaklardır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkındaki karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacaktır.

İki madde karşılaştırıldığında iki önemli yenilik tespit edilebilecektir. Bunlardan ilki, Yeni Fransız CPC m. 603/1’de hakkında önceden bu yola

¹⁷ Boitard/Colmet-Daage/Glasson, t. II, s. 182-183; Glasson/Tissier/Morel, t. III, s. 445; Tissier/Darras/Louiche-Desfontaines, t. II, s. 392; Garsonnet/César-Bru, t. VI, s. 502.

¹⁸ Boitard/Colmet-Daage/Glasson, t. II, s. 182-183; Glasson/Tissier/Morel, t. III, s. 445; Garsonnet/César-Bru, t. VI, s. 502.

¹⁹ Boitard/Colmet-Daage/Glasson, t. II, s. 182-183; Glasson/Tissier/Morel, t. III, s. 445; Tissier/Darras/Louiche-Desfontaines, t. II, s. 392; Garsonnet/César-Bru, t. VI, s. 502.

²⁰ Glasson/Tissier/Morel, t. III, s. 446.

²¹ Yeni Fransız Medenî Usûl Kanunu, 05.12.1975 tarihinde kabul edilmiş ve 01.01.1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

başvurulmuş karara karşı yalnızca “aynı sebebe” dayanarak ikinci kez yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamayacağını öngörülmesidir. Böylece yargılamanın yenilenmesi talebinin reddinden sonra bir başka sebebin varlığının öğrenilmesi hâlinde, bu yeni sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi talebi ileri sürülebilecektir²². İkinci yenilik ise, yeniden yargılama üzerine verilecek hükmün yasak kapsamında sayılmamış olmasıdır. Buna göre yeniden yargılama üzerine verilecek karara karşı artık yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmak mümkündür²³. Hâl böyle olunca, Yeni Fransız CPC m. 603/1 çerçevesinde yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağının, (a) hakkında daha önce yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru kararı (aynı sebebe dayanılarak) ve (b) yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi kararını kapsadığı ifâde edilebilecektir.

B. İsviçre Hukuku’nda

HUMK m. 452’de yer alan yasağın mehz Eski Neuchâtel CPC m. 412’de de mevcut olduğu önceki bölümde belirtilmişti. Gerçekten de söz konusu hükme göre, (a) daha önce hakkında bu yola başvurulmuş karara, (b) yargılamanın yenilenmesi talebi hakkındaki karara karşı ve (c) yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulü hâlinde, uyuşmazlığın esası hakkında verilecek yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacaktır. Görüldüğü gibi burada da bir üçlü yasak kabul edilmiştir.

Aynı üçlü yasak, Cenevre Medeni Usul Kanunu’nun (Cenevre CPC) 175. maddesinde de de açıkça düzenlenmiştir. Öyle ki Cenevre CPC m. 175’e göre, (a) daha önce hakkında bu yola başvurulmuş karara karşı, (b) yargılamanın yenilenmesi talebi hakkındaki karara karşı ve (c) yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulü hâlinde, uyuşmazlığın esası hakkında verilecek yeni hükme karşı hiçbir şekilde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamayacaktır.

Eski Neuchâtel CPC m. 412, Cenevre CPC m. 175 ve Eski Fransız CPC m. 503’te “hakkında bu yola başvurulmuş karara” karşı yeniden yargıla-

²² Serge **Guinchard**/Frédérique **Ferrand**, Procédure Civile: Droit Interne et Droit Communautaire, 28. Éd., Dalloz, Paris 2006, s. 1254.

²³ Renaud **Colson**, Recours En Révision, Répertoire De Procédure Civile,, Dalloz, Paris 2005, s. 18.

manın yenilenmesi talep edilemeyeceği öngörülmüştür. Bu noktada her üç kanunda da yer alan “başvurulmuş” (*attaqué*) ibaresi, doktrinde bazı tereddütlere yol açmıştır²⁴. Gerçekten de bu ibarenin geniş olarak ele alınması durumunda, yargılamanın yenilenmesi talebinin ileri sürülmesiyle birlikte, talep hakkındaki kararı beklemeye gerek olmaksızın, o hükme karşı yargılamanın yenilenmesine başvurulmuş olduğu kabul edilebilecektir. Örneğin Fransız Temyiz Mahkemesi, eski tarihli bir kararında, yargılamanın yenilenmesi talebinin dayandığı ceza mahkemesi kararının temyiz sonucunda bozulması nedeniyle yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi halinde, bu yola bir daha başvurulamayacağına hükmetmiştir²⁵. Buna karşılık bu ibare dar yorumlanırsa, yasağın uygulama alanı bulması için, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında esastan karar verilmesinin gerektiği sonucuna varılabilecektir. Örneğin bu yorum şeklini benimseyen Cenevre kanton mahkemesi, kanun koyucunun iradesinin, bir tarafın ileri sürdüğü yargılamanın yenilenmesi sebebinin gerçekleşmemesi nedeniyle yargılamanın yenilenmesi talebinin reddinden sonra, aynı tarafın başka bir sebebe dayanarak aynı hükme karşı tekrar yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmasını engellemek olduğunu bildirmiştir²⁶.

İsviçre’nin diğer bazı kanton kanunlarında da yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağının kabul edildiği tespit edilebilecektir. Örneğin Fribourg Medeni Usul Kanunu’nun 329/1. maddesine göre, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karara karşı kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilecektir. Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca ise, yargılamanın yenilenmesi talebi reddedilirse, talebi reddedilen taraf, ancak farklı bir sebebe dayanması halinde aynı hükme karşı tekrar yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilecektir.

Vaud Medeni Usul Kanunu’nda ise bu hususta ikili yasak kabul edilmiştir. Öyle ki Vaud CPC m. 481’e göre ilk olarak aynı taraf, yeniden yargılama sonucunda verilecek yeni hükmü tekrar yargılamanın yenilenmesi talebinin konusu yapamayacaktır. İkinci olarak ise yargılamanın yenilenmesi talebi reddedilen taraf, farklı bir sebebe dayansa dahi, daha önce hakkında bu

²⁴ Schweizer, s. 184.

²⁵ Cass. Civ., 25.11.1850, D. 1851.1, s. 35 vd.

²⁶ SJ 1954, s. 628.

yola başvurduğu hükme karşı ikinci kez yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunamayacaktır.

Yeni Neuchâtel Medeni Usul Kanunu'nun yargılamanın yenilenmesine ilişkin hükümleri incelendiğinde ise, bu yasak hakkında herhangi bir hükme yer verilmediği görülecektir. Bu bağlamda yalnızca Yeni Neuchatel CPC m. 435'te yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine verilecek hükümlere karşı, diğer hükümlerle aynı şekilde kanun yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir. Hâl böyle olunca, bu kanunda yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağının terk edildiği ifade edilebilecektir.

Benzer bir tutumla İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nda (Federal CPC) da karşılaşılabilecektir. Gerçekten Federal Kanun'da konuyla ilgili olan tek düzenleme Federal CPC m. 332'de yer almaktadır. Buna göre yargılamanın yenilenmesi talebi hakkındaki karara karşı kanun yollarına başvurulabilecektir. Bu hükümde kanun yolları arasında herhangi bir ayırım gözetilmemesi itibariyle, yukarıda gerçekleştirdiğimiz kategorilendirmeye dâhil olacak üç tür karara karşı da yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkündür.

C. Alman Hukuku'nda

Alman Hukuku, yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı hususunda farklı bir yaklaşımı kabul etmiştir. Öyle ki “kanun yolu” kenar başlıklı ZPO § 591'de yalnızca, yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine verilecek kararlara karşı kanun yollarına başvurulabileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm karşısında, yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağının Alman Hukuku'nda geçerli olmadığı söylenebilecektir²⁷.

ZPO § 591 çerçevesinde, yeni bir yargılamanın yenilenmesi sebebinin ortaya çıkması hâlinde, daha önce hakkında bu yola başvuru yapılan hükme karşı yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulabilecektir²⁸. Buna karşılık, ilk hükme karşı “aynı sebebe” dayanılarak bir kez daha yargılamanın yenilen-

²⁷ Richard **Zöller**, Zivilprozessordnung: mit gerichtsverfassungsgesetz und den einführungsgesetzen, mit internationalem zivil prozessrecht, kostenanmerkungen, 17. Auflage, Köln 1991, § 591; Friedrich **Stein**/Martin **Jonas**, Kommentar zur zivilprozessordnung, 21. Auflage, Tübingen 1998, § 591.

²⁸ **Stein/Jonas**, § 591; **Zöller**, § 591.

mesi yoluna başvurulması “kesin hüküm” gereğince mümkün olamayacaktır²⁹. Yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ile yeniden yargılama üzerine verilen yeni karara karşı ise, kanunda bu yönde bir yasağın mevcut olmaması itibariyle, yargılamanın yenilenmesi talebi ileri sürülebilecektir³⁰.

II. HUMK DÖNEMİNDE TÜRK HUKUKU’NDA YASAĞIN KAPSAMI

Mehaz Eski Neuchâtel Medeni Usul Kanunu ile Fransız Hukuku’nda kabul edilen yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı HUMK m. 452’de düzenlenmiş olsa da, maddenin kaleme alınış şekli diğerlerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle de HUMK m. 452’nin kapsamının belirlenmesi önem arz etmektedir.

HUMK m. 452’de düzenlenen yasağın kapsamına ilişkin değerlendirmelere, ilk olarak Belgesay’ın 1939 tarihli eserinde rastlanabilecektir. Yazar, HUMK m. 452 çerçevesinde (a) yargılamanın yenilenmesi talep edilmiş olan kararlara karşı, (b) yargılamanın yenilenmesi talebi hakkındaki kararlara karşı ve (c) yeniden yargılama üzerine verilecek kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi talep edilemeyeceğini belirtmektedir³¹. Bunun ardından yazar, hakkında daha önce bu yola başvurulmuş bir hükme karşı daha sonra öğrenilen başka bir sebeple tekrar yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının mümkün olup olmayacağı sorusunu sormaktadır³². Bu soruya yazar, kanunun “*yeniden yargılama üzerine verilen karara karşı yargılamanın yenilenmesini kabul etmediği*” gerekçesiyle, ilk hüküm hakkında yeni sebeplerle yargılamanın yenilenmesi istenmesine kanunda bir engel bulunmadığı cevabını vermektedir³³. O hâlde yazara göre, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ile yeniden yargılama üzerine verilecek hüküm hakkında yargılamanın yenilenmesinin talep edilmesi HUMK m. 452 gereğince müm-

²⁹ Stein/Jonas, § 591.

³⁰ Stein/Jonas, § 591.

³¹ Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1939, s. 412.

³² Belgesay, s. 412.

³³ Belgesay, s. 413.

kün olamayacak; ilk hüküm hakkında ise başka bir sebebe dayanılarak yargılamanın yenilenmesine başvurulabilecektir.

Doktrinde Ansay, HUMK m. 452’de düzenlenen yasağın “aynı sebebe” dayanılarak yapılan yargılamanın yenilenmesi taleplerine münhasır olması gerektiği görüşündedir³⁴. Dolayısıyla yazara göre, yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi halinde, aynı hükme karşı başka bir sebebe dayanılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının önünde herhangi bir engel mevcut değildir³⁵. Ayrıca yazar, yeniden yargılama üzerine verilen yeni hükme karşı ancak genel hükümler çerçevesinde temyiz yoluna gidilebileceğini belirtmekte; böylece bu hüküm hakkında yargılamanın yenilenmesi yolunun kapalı olduğunu kabul ettiği izlenimini vermektedir³⁶.

Ansay’ın görüşlerine Kuru da genel olarak katılmaktadır. Gerçekten de yazar, HUMK m. 452’nin “yargılamanın yenilenmesi davası üzerine verilen karara” karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasını yasakladığı görüşündedir³⁷. Böylece yeniden yargılama üzerine verilecek karar hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması, HUMK m. 452 gereğince mümkün değildir³⁸. Buna karşılık yazar, bir hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmuş ve bu talep reddedilmişse, başka bir yargılamanın yenilenmesi sebebine dayanarak bu karara karşı ikinci kez yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini belirtmektedir³⁹. Çünkü yazara göre burada hakkında yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulan hüküm, “yeniden yargılama üzerine verilen hüküm” değil, “daha önce hakkında bu yola başvuru olan ilk hüküm”dür⁴⁰.

Bilge/Önen ise Ansay’ın yukarıdaki görüşünü alıntıladıktan sonra yargılamanın yenilenmesi talebinin ancak bir kez için caiz olabileceğini

³⁴ Sabri Şakir **Ansay**, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Bası, Ankara 1960, s. 389.

³⁵ **Ansay**, s. 389.

³⁶ **Ansay**, s. 389.

³⁷ Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, 6. Baskı, Demir&Demir Yayınları, İstanbul 2001, s. 5263.

³⁸ **Kuru**, s. 5263.

³⁹ **Kuru**, s. 5263.

⁴⁰ **Kuru**, s. 5263.

belirtmektedirler⁴¹. Bu ifade şeklinden yazarların, ilk hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulduktan sonra, artık başka bir sebebe dayanılsa dahi bu hüküm hakkında yeniden yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması mümkün olmayacakları görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Postacıoğlu, mehz kanundaki üçlü yasağı açıkladıktan sonra, HUMK m. 452'nin de mehz kanundaki gibi anlaşılması zaruretinin inkar edilemeyeceğini belirtmiştir⁴². Ancak konuyla ilgili açıklamalarının devamında yazar, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulü üzerine verilen yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yolunun kapalı kalmasını gerektiren mülhazaların, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesine rağmen hükmün değişmesine gidilmediği haller için geçerli sayılması gerektiğini dile getirmiştir⁴³. Yazarın bu ifadesinin mefhum-u mualifinden, yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilerek yeni bir hüküm verilmesi durumunda, buna karşı yargılamanın yenilenmesine başvurulmasını mümkün göreceği sonucu çıkarılabilecektir⁴⁴. Bu da bizi, mehz kanunda “yeni hüküm” bakımından kabul edilmiş yasağın yazar tarafından sınırlı bir şekilde (yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilmiş olup da hükmün değiştirilmesine gerek duyulmadığı hâlde sınırlı olarak) kabul edildiği sonucuna götürmektedir. Yine yazar, HUMK m. 452'in lafzından, burada düzenlenen yasağın yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilecek kararı kapsayacağını kabul edilmesinin kolay olmayacağı düşüncesindedir⁴⁵. Bununla birlikte yazara göre, yargılamanın yenilenmesinin istisnai niteliği gereği, bu karara karşı da yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamayacağını kabul edilmesi gerekmektedir⁴⁶.

Doktrinde Umar, konunun ayrıntısına girmeksizin, yeniden görülecek dava üzerine verilen hüküm aleyhine dahi yargılamanın yenilenmesine baş-

⁴¹ Necip **Bilge**/Ergun **Önen**, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Bası, AÜHF Yayınları, Ankara 1978, s. 725.

⁴² İlhan E. **Postacıoğlu**, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975, s. 782.

⁴³ **Postacıoğlu**, s. 781.

⁴⁴ Aynı yönde H. Yavuz **Alangoya**/M. Kâmil **Yıldırım**/Nevhis **Deren-Yıldırım**, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s. 571.

⁴⁵ **Postacıoğlu**, s. 782.

⁴⁶ **Postacıoğlu**, s. 782.

vurulamayacağını ifâde etmekle yetinmiştir⁴⁷. Kezâ Üstündağ da yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararın temyiz edilebileceğini, ancak bu karar aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir⁴⁸. Aynı görüşte olan Muşul da, konu hakkında detay vermeksizin, yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen ikinci hükme karşı yargılamanın yenilenmesi istenemeyeceğini, yalnızca temyiz yoluna başvurulabileceğini ifâde etmiştir⁴⁹.

Doktrinde konuyla ilgili nispeten detaylı inceleme yapan yazarlardan biri de Arslan'dır. Yazar öncelikle, HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın yeniden yargılama üzerine verilen karara ilişkin olduğunu, böylece maddenin açık lâfzı gereğince bu yeni karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağını tespit etmektedir⁵⁰. Yazara göre, hakkında daha önce bu yola başvuru hüküm hakkında tekrar yargılamanın yenilenmesi talep edilmesi ise bu maddede yasaklanmamıştır⁵¹. Bu nedenle de yazar, yeni bir yargılamanın yenilenmesi sebebinin ortaya çıkması durumunda, ilk hükme karşı tekrar yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulabileceği görüşündedir⁵².

Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım da Arslan ile aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Yazarlara göre, HUMK m. 452'de düzenlenen yasak "yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararlar" bakımından kabul edilmiş olup; hakkında daha önce bu yola başvuru karara ilişkin mehzaz kanunda yer alan yasak, HUMK m. 452'ye alınmamıştır⁵³. Hâl böyle olunca bu yasak kapsamına, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ile yeniden yargılama üzerine verilecek karar dâhil olacak; ilk karara karşı ise yeni bir sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi talebi ileri sürülebile-

⁴⁷ Bilge Umar, "Türk Medeni Usul Hukukunda İadei Muhakeme", İÜHFİM, 1963/1-2, s. 294.

⁴⁸ Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2000, s. 933.

⁴⁹ Timuçin Muşul, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara 2012, s. 554.

⁵⁰ Ramazan Arslan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977, s. 68-69.

⁵¹ Arslan, s. 69.

⁵² Arslan, s. 69.

⁵³ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Esaslar, s. 572.

cektir⁵⁴. Bu noktada yazarlar, “yeni bir sebep” kavramının somut anlamda kullanılması gerektiğini, dolayısıyla örneğin HUMK m. 445/1’e dayanarak ileri sürülen talep senedin elde edilmesi şartı gerçekleşmediği için reddedilirse, sonradan başka bir senedin elde ele geçirilmesi durumunda, ilk karara karşı yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulabileceğini bildirmektedirler⁵⁵.

Budak ise, HUMK m. 452’nin kapsamı belirlenirken lâfzi yorumla yetinilmemesi gerektiğini, bu çerçevede maddenin, aynı yargılamanın yenilenmesi sebebi ile ilk hüküm aleyhine birden fazla yargılamanın yenilenmesi davasının açılmayacağı şeklinde anlaşılmasının doğru olacağını belirtmektedir⁵⁶. Böylece yazar, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesi üzerine yapılan yeniden yargılama sonucunda verilecek yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini kabul etmektedir⁵⁷. Çünkü yazara göre bu yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yolunun kapatılması, bu hükümle zarara uğratılan kişileri hukuki korumadan yoksun bırakacaktır ki yasağın arka plânında bulunan “usûl ekonomisi” düşüncesi, böyle bir sonucu haklı gösteremeyecektir⁵⁸.

Yargıtay’ın HUMK m. 452’yi nasıl değerlendirdiği hususunda bize yol gösterecek fazla sayıda karar bulunmamaktadır. Bu hususa ilişkin ender kararlarından birine konu olan olayda, davacı, sonradan bir belge ele geçirdiğini belirtmek suretiyle HUMK m. 445/1’e dayanarak yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Bu talebin reddedilmesinden sonra davacı, bir başka belge ele geçirdiğini ileri sürerek ilk hüküm hakkında ikinci kez yargılamanın yenilenmesi talep etmiş; ilk derece mahkemesi bu talebi HUMK m. 452’ye dayanarak reddetmiştir. Buna karşılık Yargıtay, burada yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine verilen karara karşı değil, ilk hükme karşı yeni bir sebebe dayanılarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin

⁵⁴ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Esaslar, s. 572.

⁵⁵ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Esaslar, s. 571 dnot 11.

⁵⁶ Ali Cem Budak, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması, Beta Yayınları, İstanbul 2000, s. 96 dnot 169.

⁵⁷ Budak, 96 dnot 169.

⁵⁸ Budak, 96 dnot 169.

söz konusu olduğuna, bundan dolayı da HUMK m. 452'ye dayanılarak yargılamanın yenilenmesi talebinin reddinin isabetsiz olduğuna hükmetmiştir⁵⁹.

Bu hususla ilgili fazla sayıda karar bulunmamasından ötürü Temyiz Mahkemesi'nin istikrar kazanmış tavrından söz edilemeyecek olsa da, yukarıdaki karar bizi iki sonuca götürmektedir. Bunlardan ilki Yargıtay'ın, HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın "yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine ilişkin kararı" kapsadığını kabul ettiğidir. İkinci olarak ise Yargıtay, ilk hükme karşı farklı bir sebebe dayanarak ileri sürülen ikinci yargılamanın yenilenmesi talebini yasak kapsamında görmemektedir. Buna karşılık söz konusu karar, Temyiz Mahkemesi'nin, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulü üzerine yapılacak yeniden yargılama sonucunda verilecek karara karşı yargılamanın yenilenmesi talebinin ileri sürülüp sürülemeyeceği sorununa yaklaşımı hakkında fikir vermemektedir⁶⁰.

⁵⁹ Y. 1. HD., E. 1968/4223, K. 1968/4213: "(...) Davacı 24/4/1945 günlü davanın reddine dair olan karara karşı ilk defa 1050 ve 1191 tarihli belgelere dayanarak yargılamanın tekrarlanmasını istemiş ve bu isteği reddedilmiş ve redde mütedair karar kesinleşmiştir. Davacı bu kere 26/8/1967 günlü dilekçe ile 1037 tarihli sonradan ele geçirdiğini ileri sürdüğü belgelere müsteniden yukarıda sözü geçen karara karşı ikinci defa yargılamanın tekrarlanması isteğinde bulunmuştur. Bu suretle davacı ilk iadei muhakeme isteği üzerine verilen karara karşı değil davanın reddini tazammun eden esas 24/4/1944 günlü karara karşı muhakemenin iadesi isteğinde bulunduğu açıktır. Belirtilen bu duruma göre H.U.M.K. nun 452. maddesine dayanılarak davanın reddedilmesi isabetsizdir. Kanunun 445/1 nci maddesine dayanılarak davanın reddedilmesi isabetsizdir. Kanunun 445/1 nci maddesine dayanan isteğin usulüne uygun olarak incelenip sonucu dairesinde karara bağlanması zorunlu iken talebin reddine karar verilmesi yolsuz olduğundan hükmün bu sebepten ötürü BOZULMASINA 7/6/1968 gününde oybirliğiyle karar verildi." (Ali **Arcak**/Tevfik **İmsel**, Mer'a ve Yayla Davaları Köy Orta Malları İdari Sınır Anlaşmazlıkları, Güneş Matbbacılık, Ankara 1970, s. 591-592).

⁶⁰ Bu noktada yukarıda kararda "bu suretle davacı ilk iadei muhakeme isteği üzerine verilen karara karşı değil davanın reddini tazammun eden esas 24/4/1944 günlü karara karşı muhakemenin iadesi isteğinde bulunduğu açıktır." cümlesine yer verilmiştir. Buradaki "ilk iadei muhakeme isteği üzerine verilen karar"ın "yeniden yargılama sonucunda verilecek yeni karar"ı da içine alacağı, böylece Yargıtay'ın yeniden yargılama sonucunda verilen yeni karara karşı da yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamayacağı görüşünde olduğu söylenebilecektir. Ancak biz, böyle bir yorumun zorlama olacağını düşünüyör ve söz konusu kararın Yargıtay'ın görüşünü belirlemede yeterli olmadığı kanaatini taşıyoruz.

Biz öncelikle HUMK m. 452’de düzenlenen yasağın amacının usûl ekonomisinden ibaret görülemeyeceği kanaatini taşımaktayız. Bu düzenleme, Fransız Hukuku’nda da kabul edildiği üzere, davaya bir nokta konulması ve böylece kötüniyetli kişilerin yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmak suretiyle bir davayı birden fazla kez canlandırmasının önüne geçilmesi amacına hizmet etmektedir⁶¹.

Yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız üzere, HUMK m. 452’de yer alan düzenleme, mehzaz Eski Neuchatel CPC m. 412’den değiştirilerek kabul edilmiştir. Öyle ki Eski Neuchatel CPC m. 412’de yer alan “*hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmuş karara karşı yeniden bu yola başvurulamayacağı*” şeklindeki düzenleme HUMK m. 452’ye alınmamıştır. Kanaatimizce bu farklılık, kanun koyucunun bilinçli bir tercihinin ürünü olarak değerlendirilmelidir. Hâl böyle olunca, HUMK m. 452’nin lafzı karşısında, daha önce hakkında bu yola başvurulmuş hükme karşı yeni bir sebebe dayanarak ikinci kez yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bu noktada “sebebe” kavramı “vakıa” olarak algılanmalıdır. Bu bağlamda, yukarıda zikrettiğimiz örneğe dönecek olursak, HUMK m. 445/1’e dayanarak yeni bir belge ele geçirdiği gerekçesiyle yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunup da bu talebi reddedilen taraf, HUMK m. 445’te düzenlenen bir başka yargılamanın yenilenmesi sebebine veya bir “başka” belge ele geçirdiğini ileri sürüp aynı yargılamanın yenilenmesi sebebine dayanarak aynı hüküm hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilecektir. Buna karşılık yeni bir belge ele geçirdiği gerekçesiyle yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunup da bu talebi reddedilen tarafın aynı belgeye dayanarak tekrar yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurması “kesin hüküm” nedeniyle mümkün olamayacaktır.

Kanaatimizce, yeniden yargılama üzerine verilecek hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceği doğrultusundaki görüşe katılmak, HUMK m. 452’nin varlığı karşısında mümkün olamayacaktır. Zira aksi durumda, HUMK m. 452’nin hiçbir uygulama alanı kalmayacaktır; bu düzenleme adeta “yok” hâle gelecektir. Bu nedenle biz, HUMK m. 452 çerçevesinde, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilecek karar ile yeniden

⁶¹ Benzer görüşte Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Esaslar, s. 572.

yargılama üzerine verilecek yeni karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının mümkün olmadığı düşüncesini taşıyoruz.

HUMK m. 452’de düzenlenen yasağın kapsamı hakkında buraya kadar yapılan değerlendirmelerde “olan hukuk” gözetilmiştir. Olması gereken hukuk bakımından ise, Medenî Usûl Hukuku’nun karakteri, amacı ve bu çerçevede hukuk güvenliği ile gerçeğin ortaya çıkarılması arasındaki ilişki ve denge göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bize göre Medenî Usûl Hukuku, bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasına dayanan demokratik ve sosyal hukuk devleti ilkesi etrafında şekillenen ve bireylerin subjektif haklarının gerçeklik temelinde sağlanması amacıyla hizmet eden, kaynağını bu düşünceden alan ilkeler üzerinde yükselen ve bu amaç ile ilkelere hizmet eden teknik kuralların meydana getirdiği bir denge hukukudur⁶². Bu bağlamda, kesin hükmün hizmet ettiği, ihtilâflara bir nokta koyarak hukuk güvenliğinin sağlanması ihtiyacı ile yargılamanın yenilenmesinin hizmet ettiği gerçeğin ortaya çıkarılması ihtiyacı arasında da bu denge gözetilmelidir. HUMK m. 452’de düzenlenen yasak bu çerçevede ele alındığında, yeniden yargılama üzerine verilen karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının tamamen engellenmesi, yeniden yargılama bakımından varolan yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin sonradan öğrenilmesi hâlinde, bir yandan bireylerin bu nedenle uğradıkları mağduriyeti telafi edememelerine, diğer yandan gerçeğin ortaya çıkarılmasının da önünün tamamen kapatılmasına neden olacaktır. Bireylerin muhtemel kötüniyetli tutumlarını engellemek yerine, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının önünü tamamen kapatan bu tutum da, hukuk güvenliği ile gerçeğin ortaya çıkarılması arasındaki dengenin hukuk güvenliği lehine haksız ve aşırı bir şekilde bozulmasını tetiklemektedir. Bu nedenle de HUMK m. 452’de düzenlenen yasak, olması gereken hukuk bakımından yerinde değildir ve bu nedenle bunu kabul eden hukuk düzenleri de yasağı sınırlandırmakta ya da bu yasağı tamamen terk etmektedirler.

III. 5236 SAYILI KANUN İLE YAPILAN DEĞİŞİKLİĞİN SONUCU

5236 sayılı Kanun’dan önce HUMK m. 452, “*iadei muhakeme üzerine verilen karar aleyhine iadei muhakeme olunamaz. Bu karar ancak kaabil-i*

⁶² Namh, s. 11.

temyizdir” şeklinde iken, 5236 sayılı Kanun’un 17. maddesi ile, HUMK m. 452’nin ikinci cümlesi “*bu karara karşı kanun yolları açıktır*” şeklinde değiştirilmiştir.

Doktrinde Umar, bu değişiklikten önce HUMK m. 452’deki düzenlemenin haksız ve yanlış yorumlara neden olduğunu belirtmiştir⁶³. Öyle ki yazara göre, değişiklikten önce HUMK m. 452 aslında, yargılamanın yenilenmesi süreci sonunda çıkan kararı bozdurmak isteyen tarafın yeni bir yargılamanın yenilenmesi başvurusu yapmasının caiz olmadığını, buna karşı olağan kanun yoluna başvurusu gerektiğini açıklamak istemektedir⁶⁴. Buna karşılık söz konusu maddede, sanki o hükme karşı yalnızca temyiz başvurusu yapılabileceği, buna karşı yargılamanın yenilenmesine başvurulamayacağına ilişkin anlaşılmasına neden olabilecek yanlış bir ifade kullanılmıştır⁶⁵. Maddenin lâfzı esas alınır da, sanki o karara karşı temyiz imkanı yitirildikten sonra yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının mümkün olamayacağı gibi bir sonuç çıkarılabilecektir ki yazara göre bu yanlış ve haksız bir yorum olacaktır⁶⁶.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, HUMK m. 452’de düzenlenen yasak, mehaz Eski Neuchâtel ve Eski Fransız Medeni Usul Kanunu’nda da yer almakta olup, iki kanunda üçlü yasak kabul edilmiş ve bunun gerekçesi olarak da “davaya bir nokta konulması” ihtiyacı ön plâna çıkarılmıştır. Mehaz kanundaki bu durum, HUMK m. 452’nin lâfzı ve ruhu ile birleştirildiğinde, burada yeniden yargılama üzerine verilecek hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının yasaklandığı yorumu yapılabilecektir. Dolayısıyla Umar’ın “haksız ve yanlış” olarak nitelendirdiği yorum şekli, kanaatimizce HUMK m. 452’deki hüküm çerçevesinde doğru bir yorum olacaktır. Zira aksi durumda HUMK m. 452 uygulama alanını tamamen kaybetmiş olacaktır.

5236 sayılı Kanun ile HUMK m. 452’de gerçekleştirilen değişiklikle, yeniden yargılama üzerine verilecek karara karşı tüm kanun yollarına ve bu

⁶³ Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 1068-1069.

⁶⁴ Umar, Şerh, s. 1068-1069.

⁶⁵ Umar, Şerh, s. 1069.

⁶⁶ Umar, Şerh, s. 1069.

çerçevede yargılamanın yenilenmesine de başvurulabilmesinin önünün açıldığı düşünülebilir. Ancak kanaatimizce böyle bir yorum, maddenin ilk cümlesiyle uyum göstermeyecektir. Öyle ki bu karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğinin kabulü halinde, maddenin ilk cümlesindeki yasak uygulama alanını yine kaybetmiş olacaktır. 5236 sayılı kanun ile maddenin tamamı değiştirilerek yasağın ortadan kaldırılma imkânı varken, maddenin ilk cümlesindeki düzenlemenin saklı tutulması kanaatimizce yine bilinçli bir tercihin ürünü olarak kabul edilmelidir. Bu noktada 5236 sayılı Kanun'un temel amacının, HUMK'ta yer alan hükümlerin bir olağan kanun yolu olan "istinaf" ile uyumlu hale getirilmesi olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Hal böyle olunca biz, 5236 sayılı Kanun'dan sonra HUMK m. 452'de yer alan "*bu karara karşı kanun yolları açıktır*" şeklindeki düzenlemedeki "kanun yolları" ibaresinin "olağan kanun yolları" şeklinde anlaşılması gerektiği düşüncesindeyiz. Böylece bize göre 5236 sayılı Kanun, HUMK m. 452'deki yasağın kaldırılması sonucunu doğurmuştur.

IV. HMK BAKIMINDAN YASAĞIN MEVCUT OLUP OLMADIĞI

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda HUMK m. 452'ye tekabül eden herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durum yasağın HMK'da kabul edilmediği izlenimini uyandırır da, HMK m. 380'in gerekçesinde, HUMK m. 452'deki "hükmün kesin hükmün tabii bir sonucu olduğu gerekçesiyle HMK'da yer bu hükme yer verilmediği" belirtilmiştir.

Türk doktrininde bu değişikliğin nasıl bir sonucu olabileceği hususunda ayrıntılı bir değerlendirmeye rastlanmamaktadır. Gerçekten HMK esas alınarak kaleme alınan eserlerin birçoğunda, yargılamanın yenilenmesi davası sonucunda verilen karara karşı kanun yoluna başvurulabileceğinin belirtilmesiyle yetinilmektedir⁶⁷. Bu noktada Pekcanitez/Atalay/Özekes için ayrı bir parantez açılmalıdır. Öyle ki yazarlar, yargılamanın yenilenmesi talebi bir dava olarak açılıp görüldüğü için, dava hakkında mahkemenin verdiği karara

⁶⁷ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 702; Ali Haydar Karacaoğlu/Aynur Parlar, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Bilge Yayınları, Ankara 2012, s. 1326.

karşı süresi içinde olağan kanun yollarına başvurulabileceğini belirtmektedirler⁶⁸.

Doktrinde HUMK m. 452 hükmünün HMK'ya alınmamasını, sonuçları bakımından değerlendiren tek yazar Alangoya olmuştur. HMK'nın henüz Tasarı aşamasında olduğu dönemde kaleme aldığı bir makalesinde yazar, HUMK m. 452 hükmünün Tasarı'ya alınmamış olmasının, Tasarı yazarlarının bunu atlamış oldukları düşünülmemeyeceğine göre, yasağın kaldırılması anlamına geleceğini belirtmiştir⁶⁹. Ancak bu noktada HMK m. 380'in gerekçesinde yer alan cümleyi değerlendiren yazara göre, HUMK m. 452'nin nasıl anlaşılması gerektiğini hususunda doktrinde ileri sürülen birçok görüş varken, bu hükmün “kesin hükmün tabii bir sonucu” olduğunu söylemenin ve bu gerekçeyle de söz konusu hükmün HMK'ya alınmamasının anlaşılması mümkün olmamaktadır⁷⁰. Dolayısıyla yazar, HUMK m. 452'de düzenlenen yasağı “kesin hükmün tabii bir sonucu” olarak görmemekte ve söz konusu hükmün HMK'ya alınmamasını, yasağın kaldırılması olarak değerlendirmektedir.

Biz de, gerekçede belirtilen “HUMK m. 452'deki hükmün kesin hükmün tabii bir sonucu” olduğu görüşüne katılmıyoruz. Öyle ki hakkında daha önce bu yola başvuru hükmüne karşı “aynı sebebe” dayanılarak yapılacak ikinci yargılamanın yenilenmesi başvurusu, kanun koyucunun da belirttiği kesin hüküm sâyesinde önlenilebilecektir. Ancak ilk hükmüne karşı farklı bir sebebe dayanılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması hâlinde, iki dava arasında “sebebe” bakımından ayniyet bulunmayacağı için, ikinci başvurunun kesin hüküm kurumu çerçevesinde bertaraf edilmesi

⁶⁸ Hakan **Pekcanitez**/Oğuz **Atalay**/Muhammet **Özekes**, Medeni Usul Hukuku, 13. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 792. Yazarların bu ifâdelerinden, yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararlara karşı bir “olağan üstü kanun yolu” olan yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağı anlaşılrsa da yazarlar bu konuda net bir ifâde kullanmayı tercih etmemişlerdir. Yine doktrinde Ercan da benzer bir ifâde kullanmış ve yargılamanın yenilenmesi istemi üzerine verilen kararlara karşı olağan yasa yolları olan istinaf ve temyize başvurulabileceğini belirtmiştir. Bkz. İsmail **Ercan**, Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2013, s.495.

⁶⁹ H. Yavuz **Alangoya**, “Yazılı Yargılama Usulü Hakkında Bazı Düşünceler”, Makaleler (der.: Mert Namlı), Beta Yayınları, İstanbul 2012, s. 494 dn. 42.

⁷⁰ **Alangoya**, s. 494 dn. 42.

mümkün olamayacaktır. Bununla birlikte hatırlanacağı üzere biz bu ihtimali zâten HUMK m. 452'nin de kapsamında değerlendirmemiştik.

HUMK m. 452'de yasaklandığını düşündüğümüz ilk ihtimal, yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilecek karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasıdır. HUMK m. 452 hükmünün HMK'ya alınmaması karşısında, kanaatimizce bu karar hakkında yapılacak yargılamanın yenilenmesi başvurusunun kesin hüküm çerçevesinde bertaraf edilmesi, iki davanın netice-i talepleri ile sebepleri birbirinden farklılaşabileceği için mümkün olamayacaktır.

Kezâ yeniden yargılama sonucunda yeni bir karar verilmesi durumunda da aynı sonuca varılabilecektir. Bize göre, bu yeni karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması durumunda da yargılamanın yenilenmesi davasının konusunu yeni bir karar oluşturacağı için, burada da kesin hüküm kurumu çerçevesinde bu talebin bertaraf edilmesi mümkün değildir.

Dolayısıyla biz, HUMK m. 452'yi karşılayan bir hükme yer verilmemiş olması karşısında, kesin hükmün, yalnızca ilk hükme karşı “aynı sebebe dayanarak” yeniden yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasını önleyeceği kanaatini taşımaktayız. Bu ihtimal haricinde ise bize göre, HMK'da yer alan hükümler çerçevesinde Türk Hukuku'nda artık “yargılamanın yenilenmesi yoluna yeniden başvurma yasağı” söz konusu olmayacaktır. Ancak HMK m. 380'in gerekçesinde yer alan cümlenin yerinde olmadığı, HUMK m. 452'deki hükmün “kesin hükmün tabii bir sonucu olmadığı” ve bu hükmün HMK'ya alınmamış olmasının yasağın kaldırılması anlamına geleceği yönündeki düşüncemiz, yasağın kaldırılmasının yerinde olmadığı şeklinde değerlendirilmemelidir. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere, HUMK m. 452'de düzenlenen yasak, hukuk güvenliği ile gerçeğin ortaya çıkarılması arasındaki dengeyi hukuk güvenliği yönünde haksız olarak bozmakta olup, bu nedenle de yasağın kaldırılması olumlu karşılanmalıdır.

SONUÇ

Yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağının tarihsel kökenleri, XIV. Louis tarafından yayımlanan 1667 Emirnâmesi'ne dayanmaktadır. Hâl böyle olunca, Karşılaştırmalı Hukuk bakımından gerçekleştirilecek bir inceleme, bizi, bu yasağın Fransız Hukuku ile İsviçre'de Fransız

etkisi altında kalan kantonlarda kabul edildiği, buna karşın Alman Hukuku'nda ve İsviçre'de Alman etkisi altındaki kantonlarda böyle bir yasağın yer almadığı sonucuna ulaştıracaktır. Bununla birlikte güncel eğilimin, yasağın kabul edildiği hukuk sistemlerinde de yasağın sınırlandırılması veya terk edilmesi doğrultusunda olduğu tespit edilebilecektir. Öyle ki Yeni Fransız Medenî Usûl Kanunu'nda yasağın kapsamı daraltılırken, İsviçre Federal Medenî Usûl Kanunu'nda ise bu yasak tamamen terk edilmiştir.

Türk Hukuku'nda da HUMK m. 452 ile yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı kabul edilmiştir. Bu yasağın kapsamı hususunda doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüş olup, bize göre HUMK m. 452'de yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ile yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesi üzerine yapılacak yeniden yargılama sonucunda verilecek yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması yasaklanmıştır.

HMK'da ise HUMK m. 452'yi karşılayacak bir hükme yer verilmemiş; ancak HMK m. 380'in gerekçesinde, HUMK m. 452'nin kesin hükmün tabii bir sonucu olduğu ifade edilmiştir. Öncelikle, HUMK m. 452'de düzenlenen yasağın "kesin hükmün tabii bir sonucu" olarak görülmesi kanaatimizce mümkün değildir. Kezâ yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında verilen karar ile yeniden yargılama üzerine verilecek yeni hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının "kesin hüküm" çerçevesinde engellenmesi de mümkün olmayacaktır. Hâl böyle olunca bize göre, HMK hükümleri çerçevesinde, Türk Hukuku'nda yargılamanın yenilenmesi yoluna tekrar başvurma yasağı terk edilmiş olup; gerekçe haklı olmamakla birlikte, yasağın terk edilmesi, olması gereken hukuk bakımından da kanaatimizce yerindedir.

Kaynakça

- Alangoya, H. Yavuz;** “Yazılı Yargılama Usulü Hakkında Bazı Düşünceler”, **Makaleler** (der.: Mert Namlı), Beta Yayınları, İstanbul 2012, s.479 vd.
- Alangoya, H. Yavuz/Yıldırım, M. Kâmil/Deren-Yıldırım, Nevhis;** Medenî Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2009.
- Ansay, Sabri Şakir;** Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Bası, Ankara 1960.
- Arcak, Ali/İmsel, Tevfik;** Mer’a ve Yayla Davaları Köy Orta Malları İdari Sınır Anlaşmazlıkları, Güneş Matbbacılık, Ankara 1970.
- Arslan, Ramazan;** Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977.
- Belgesay, Mustafa Reşit;** Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1939.
- Bilge, Necip/Önen, Ergun;** Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Bası, AÜHF Yayınları, Ankara 1978.
- Bohnet, François;** Code De Procédure Civile Neuchâtelois, Helbing& Lichtenhahn, Basel, 2003.
- Boitard, Joseph-Edouard/Colmet-Daage, Gabriel/Glasson, Ernest Désiré;** Leçons De Procédure Civile, t. II, 15. Éd., Paris 1890.
- Budak, Ali Cem;** Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması, Beta Yayınları, İstanbul 2000.
- Colson, Renaud;** Recours En Révision, Répertoire De Procédure Civile, Dalloz, Paris 2005.
- Cornu, Gérard/Foyer, Jean;** Procédure Civile, 3. Éd., PUF, Paris 1996.
- Ercan, İsmail;** Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2013
- Garsonnet, Eugène/Cezar-Bru, Charles;** Traité Théorique et Pratique De Procédure, t. VI, 2. Éd., Paris 1902.
- Glasson, Ernest/Tissier, Albert/Morel, René;** Traité Théorique et Pratique D’Organisation Judiciaire De Compétence et De Procédure Civile, t. III, 3. Éd., Sirey, Paris 1929.

- Joly**, André; Cours Elémentaires De Procédure Civile et Voies d'Exécution, t. I, Sirey, Paris 1969.
- Karacaoğlu**, Ali Haydar/**Parlar**, Aynur; 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Bilge Yayınları, Ankara 2012.
- Kuru**, Baki; Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, 6. Baskı, Demir&Demir Yayınları, İstanbul 2001.
- Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; Medeni Usul Hukuku, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Muşul**, Timuçin; Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara 2012.
- Namlı**, Mert; Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku'nda Yargılamanın Yenilenmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2014.
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet; Medeni Usul Hukuku, 13. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Postacıoğlu**, İlhan E.; Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975.
- Schweizer**, Philippe; Le Recours En Révision, Staempfli&CIE SA, Bern 1985.
- Stein**, Friedrich/**Jonas**, Martin; Kommentar zur zivilprozessordnung, 21. Auflage, Tübingen 1998.
- Tissier**, Albert/**Darras**, Alcide/**Louiche-Desfontaines**, Henry; Code De Procédure Civile t. II, Paris 1901.
- Umar**, Bilge; "Türk Medeni Usul Hukukunda İadei Muhakeme", İÜHFİM, 1963/1-2, s. 261 vd.
- Umar**, Bilge; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- Üstündağ**, Saim; Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2000.
- Zöller**, Richard; Zivilprozessordnung: mit gerichtsverfassungsgesetz und den einführungsgesetzen, mit internationalem zivil prozessrecht, kostenanmerkungen, 17. Auflage, Köln 1991.